

Sosyal Hizmetin Doğasında Kanıta Dayalı Uygulama

Süleyman SOYHANOĞLU^{1,*}

¹ Araştırmacı – Göç Araştırmaları Vakfı, Ankara, Türkiye - ORCID: 0000-0001-5517-8568

Sosyal Çalışma Dergisi (2020) 4 (1), 39-43
Copyright © 2020 İZU

YAYIN BİLGİSİ	ÖZ
<p>Yayın geçmişi:</p> <p>Gönderilen tarih: 03 Nisan 2020</p> <p>Kabul tarihi: 27 Mayıs 2020</p> <p>Yayımlanma tarihi: 06 Haziran 2020</p> <p>Anahtar kelimeler:</p> <p>Kanıta dayalı uygulama</p> <p>Sosyal bilim</p> <p>Sosyal hizmet</p> <p>Sosyal bilim paradigmaları</p> <p>Pozitivizm</p> <p>Key Words:</p> <p>evidence based practice</p> <p>social science</p> <p>social work</p> <p>social science paradigms</p> <p>positivism</p>	<p>Sosyal bilimler, insanın sosyal yönüne ilişkin veri üretirken “sosyal yöne” ait branşların mütemediyen değişkenlik göstermesi, sosyal bilimlerin çalışma prensibi olarak daima yeniden üretimi içermesine ilişkin bir zorunluluk meydana getirmiştir. Sosyal hizmetin de diğer sosyal bilimlere benzer şekilde insanın sosyal yönünü çalışması söz konusuken bireysel ve makro boyutları bir arada ele almasıyla diğer disiplinlerinden farklılaşmıştır. Bu farklılaşma veri sürecine de yansımıştır. Kanıta dayalı uygulama, bu bağlamda sosyal hizmete içerilmiş ve özellikle postmodernizm sonrası gündem olan bireye yönelik verilerin yordayıcı geçerliliğin sağlanamaması sorunsalı, sürekli bir üretimi zorunlu kılmıştır. Bu çalışmada da kanıta dayalı uygulamanın sosyal hizmetle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmış, çalışma sonucunda kanıta dayalı uygulamanın sosyal hizmet gündeminden koparılamayacağı sonucuna varılmıştır.</p> <p>ABSTRACT</p> <p>While social sciences produce data related to the social aspect of human, it is constantly changing, creating an obligation to always reproduce as a working principle. Social work is also a part of the social sciences, but it is differentiated by considering micro-macro dimensions together which was also reflected during the data process. Evidence-based practice permeates social work in this context, and the problem of not providing predictive validity of data, especially for the individual being the agenda after postmodernism necessitates continuous production of data. In this study, it is aimed to examine the relationship between evidence-based practice and social work, and as a result, it is concluded that evidence-based practice cannot be removed from the social work agenda.</p>

1. Giriş

Kanıta dayalı uygulama, sosyal bilimlerde güncel veri üretme sorunsalının bir ürünüdür (Zarghi ve Khorasani, 2018). Sosyal bilimler, kanıta dayalı uygulamalar ile bireyin ve toplumun değişimine ayak uydurmaktadır. Sosyal hizmet de hem sosyal bilimlerin bir parçası hem de kendi felsefesinin bir gereği olarak kanıta dayalı uygulamalarla mesleğin ve alanın paradigmasını güncel tutmak durumundadır.

Sosyal bilimlerin gelişim sürecinden bugüne pozitivizm, neopozitivizm ve pragmatizm başta olmak üzere birçok konjonktürün etkisi altına girdiği söylenebilir. Bu nedenle veri üretme ve yorumlama süreci zaman içerisinde değişkenlik göstermiş ve farklı ekollerin etkisinde sosyal bilim sistemleri oluşmuştur. Her bir veri ekolü verileri test etmiş, ancak insanların tamamına hitap edecek verilere ulaşmak mümkün olmamıştır. Bu nedenle sosyal bilim kuramcıları ölçek düşürme yoluna başvurmuş, hipotezlerini daha sınırlı bir alanda test ederek genellemek zorunda kalmış ve buna paralel olarak orta düzey kuramlarıyla daha sınırlı bir çerçeveden daha sınırlı veriyle inşa edilen kuramlar oluşturmaya başlamışlardır (Creswell, 2017; Taylor, Peplau ve Sears, 2015). Bu durum, elde edilen verilerin uzun vadede bir yordayıcılığının olmasının oldukça zor olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla sosyal bilimciler meslekî çalışmalarının yanında araştırmaya da önem vererek veri üretim

sürecini ön plana çekmişlerdir.

Araştırmanın sosyal bilimin vazgeçilmez bir basamağı olması ile yöntem ve araştırma desenlerine verilen önem artmıştır. Böylece saha çalışmalarıyla desteklenen pratikler arama yoluna başvurulmuş ve sosyal bilimciler kanıt olgusuna dayanmaya başlamıştır.

Kanıta dayalı uygulama da bu süreçte ortaya çıkan ve hızla güçlenen, sistematik bir biçimde veri üretme ve yorumlamayı destekleyen uygulamadır. Sosyal hizmet teorisyenleri de uygulamalı bir sosyal bilim disiplininin üyeleri olarak kanıta dayalı uygulamayı sahiplenmiş, sosyal hizmetin uygulamayı içeren her bir alt disiplinine kanıta dayalı uygulamanın nüfuz etmesini sağlamışlardır (Smith, 2004; Teater, 2015). Dolayısıyla kanıta dayalı uygulamanın sosyal hizmet mesleğinde ve disiplininde önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Kanıta dayalı uygulama sosyal çalışmacıyı araştırma yapmaya iterek uzmanın günümüzü yakalamasında önemli bir pratik olarak kabul edilmektedir.

2. Sosyal Bilimlerin Konumu ve Sosyal Hizmetin Doğası

Sosyal bilimler, tarihi daha yakın zamana dayanan ve insanla, gruplarla ve toplumlarla çalışarak beşerî veriler üreten, bu verilerle çalıştıkları alanın geneline hitap etmeye çalışan bilimlerdir. Her ne kadar bu tarihi, Hipokrat'ın birtakım çıkarımlarına kadar uzatmak mümkünse de bilimselliğe en yakın paradigmanın 18. yüzyılda Auguste Comte tarafından ortaya konulduğu kabul edilmektedir

* Sorumlu yazar e-mail adresi: suleymansoyhanoglu@gmail.com

(Schultz ve Schultz, 2016).

Aydınlanma Çağı ve popüler pozitivist akım çerçevesinde kendisine bilimsel bir konum edinen sosyal bilimler Max Weber ile güçlenirken yöntemsel olarak toparlanması 20. yüzyılı bulmuştur. Modernist akımın küreselleştiği bu dönemlerde sosyoloji kuramları da güç kazanmış, topluma yönelik genellemelerin yoğun olarak yaşandığı bir zaman dilimi ortaya çıkmıştır (Bauman, 1993; Schultz ve Schultz, 2016).

20. yüzyıla kadar günümüz sosyal bilimleri içerisinde ancak sosyolojinin bağımsız bir konum elde edebildiği söylenebilir. Sonraki dönemlerde, normalde felsefe içerisinde bir disiplin olarak kabul edilen psikoloji bilimi de bağımsızlığını kazanmak için kendine özgü metotlarını geliştirmeye başlarken modernist söylemin halen baskın oluşu, psikolojinin insanı tektipleştirici bir bağlamda ele almasına ve daha çok istatistikî veriler paralelinde genellemelere dayanan bir sosyal bilim disiplini olarak kendini göstermesine neden olmuştur (Jones ve Thissen, 2006; Schultz ve Schultz, 2016).

Toplumun bir bütün olarak analizinin yapıldığı konumda işlev gören sosyoloji ise toplum hareketlerini, yönelimini ve durumunu inceleyerek ilişkisel bağları ortaya koymaya çalışırken müdahalede bulunmaktan ekseriyetle kaçınmış ve bu perspektifi sistematik bir hale getirerek varlığını bugüne taşımıştır. Dolayısıyla sosyolojinin toplumsal açıyı büyük oranda müdahalesiz olarak incelemesi söz konusudur (Bruce, 2000; Giddens, Duneier, Appelbaum, Richard P. ve Carr, Deborah, 2018).

Sosyolojinin sosyal, psikolojinin psikolojik bakış açısını temel alması ve kısa sürede her ikisinin de otoriterlerce değerli kılınması, bu iki boyutun müdahaleci bir yaklaşımla ele alınması fikrini ortaya çıkarmış, sosyal hizmete de bu bağlamda ihtiyaç duyulmuştur. Uygulayıcı yanıyla kendini sosyolojiden ayıran sosyal hizmet, sosyal yöne ağırlık vermesiyle de psikolojiden sınırlanmış ve psikososyal desteğe ilişkin ilk resmî çalışmalarını bu minvalde hastanelerde gerçekleştirmiştir (Acar ve Duyan, 2003).

20. yüzyılın başından itibaren oldukça hızlı bir şekilde ilerleyen psikoterapötik anlayış, beraberinde psikoterapi kuramlarını getirmiştir (Murdock, 2014). Sosyal bilimlerin uygulama basamağı için oldukça önem arz eden bu noktada, kısa sürede insana ilişkin verilerin değişkenliği fark edilmiş, sosyal bilimlerde genellemelere ulaşmanın zorluğu kabul edilmiş ve meslek disiplinlerinin sürekli olarak yenilenmesi gerektiği fikri güçlenmiştir. Sosyolojinin aksine daha çok psikoloji ve sosyal hizmet gibi uygulama disiplinlerinin baz aldığı bu başlık, meslekî araştırmaların önemine vurgu yapmış ve güncel bilgilerin önemi üzerinde durmuştur (Linden ve Hewitt, 2015).

Sosyal hizmet, birey-çevre ilişkisi üzerinde duran bir alanı içermesi nedeniyle araştırma disiplinini de konu edinmeye başlamış, güncel verilerin takibini yaparak uygulama geçerliliğini yüksek tutmaya çalışmıştır. Böylece sosyal hizmetin, psikolojinin gündemini takip etmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu iki disiplini birbirine bağlayan bir ağ oluşturan güncel veri sorunsalı, her iki disiplinin de günümüzde yaşamasını sağlayan önemli etmenlerdendir.(Spring, 2007).

Sosyal hizmetin, sosyoloji ve psikoloji disiplinlerinin nüfuzunda yer alan bir konumda güçlenmesi, insan ekosistemini birey, grup ve toplum perspektifleri olarak üç temel pratik bağlamda ele almasını gerekli kılmıştır. Bu doğrultuda söz konusu nüfuz alanı, sosyal hizmetin bir yandan bireyi ele almasını gerektirmişken diğer yandan bireyin mevcudiyetini toplum içindeki konumu itibarıyla göz önünde bulundurmasını sağlamıştır. Bu nedenle bireye dönük veya mikro perspektif sosyal hizmet literatüründe üç temel pratik bağlamdan birine yerleştirilerek sosyal hizmet kapsamına dahil edilmiştir (Altındağ, 2011; Teater, 2015; Tuncay, 2017).

İkinci bir pratik bağlam olarak mezosistem ise bireyi doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen görece küçük çevresel sistemleri içermektedir. Aileler, iş hayatı ve diğer akrabalar buna örnek olarak verilebilir. Bu sistemlerin birey üzerinde hem doğrudan hem de

dolaylı olarak bir etkisinin olduğu söylenebilir. Sözelimi birey, aile üyeleriyle doğrudan bir çatışma yaşayabileceği gibi diğer aile üyelerinin aralarındaki çatışmalardan etkileniyor da olabilir (Tuncay, 2004).

Makrosistem olarak adlandırılacak toplum sistemleri ise bu sistemin mikro bir üyesi olarak bireyi etkilemektedir. Toplum sistemleri bu etkiyi inanç, değer sistemi, örf ve adetler gibi kültür sistemleri aracılığıyla ve toplumsal kurumlar ve toplumsal normlar gibi sosyal etkileşimi şekillendiren toplumsal sistemler aracılığıyla gerçekleştirmektedir (Keçeci, 2017).

Mikrosistem daha çok psikoloji disiplinine hitap ederken makrosistem sosyoloji disiplininin asıl çalışma alanını oluşturmaktadır. Sosyal hizmetin uygulama çerçevesinde fenomenlere yaklaşma eğilimi ise toplum eğitimi ve sosyal aksiyon gibi içerisinde sosyal politika üretimini de barındıran uygulamacı bir pozisyon kurmasını sağlamakta ve bu da sosyal hizmeti özgün bir yapıya kavuşturmaktadır (Duyan, 2010). Dolayısıyla sosyal hizmetin iktisadî, siyasî ve uluslararası hukuk paradigmasını da içerdiğini söylemek mümkündür.

Sosyopolitik vurgu, sosyal hizmetin değişen konjonktürlere ayak uydurma gereğini de doğurmuştur. Bu durum, güncel sosyolojik, politik ve ekonomik çalışmaları ve potansiyelleri takip etme zorunluluğunu ortaya koymuş, sosyal hizmetin multidisipliner ağına genişletmiştir (Payne, 1993). Böylece sosyal hizmetin özellikle 21. yüzyıla doğru ihtisas alanları ortaya çıkmıştır. Tıbbi ve psikiyatrik sosyal hizmet, adli sosyal hizmet, okul sosyal hizmeti, toplumla sosyal hizmet ve klinik sosyal hizmet gibi alanlar daha çok bu sürecin birer ürünüdür.

Bu içeriklerin tamamı birbirinden ayrı birer terminolojiyi gerektirmekle beraber sosyal hizmetin nihai hedefi, sosyoloji ve psikoloji disiplinlerinin de gölgesinde biçimlenen ve mikro, mezo ve makro olarak adlandırılan bu üç pratik bağlamın bir arada ele alınarak bireyin ve toplumun daha sağlıklı bir şekilde değerlendirme sürecine dahil edilmesini sağlamaktır (Altındağ, 2011). Nitekim sosyal hizmetin ihtisaslaştığı alanların her biri sosyolojik ve psikolojik perspektifi içerisinde barındırmaktadır ve birey-toplum ilişkisinin karşılıklı bağımlılığının farkındadır.

Sosyal hizmet mesleği bu açıdan değerlendirildiğinde ihtisas alanlarının birbirinden ciddi şekilde ayrılmasına rağmen temelde yatan mantığın aynı oluşu ve aynı amaçlara hizmet ediliyor olması, birey-toplum ilişkisinin birbiriyle yakından ilişkili olduğunu göstermekle beraber sosyal hizmetin uygulama paradigmasının ekseriyetle tutarlı bir misyon üzerinde ilerlediğini ispat etmektedir. Dolayısıyla sosyal hizmetin araştırma yöntemlerinin de genel itibarıyla ihtisas alanlarında birbirine oldukça yakın olduğundan söz edilebilir. Ancak aynı durumun psikolojinin ihtisas alanlarında da geçerli olduğunu söylemek mümkün değildir. Bir kıstas olarak sosyal psikolojide ve deneysel psikolojide olduğu gibi psikolojinin ihtisas alanlarında araştırma yöntemlerinin birbirinden büyük oranda farklı olması, sosyal hizmetin psikolojiden farklı bir yapısı ve mentalitesinin olduğunu ortaya koymaktadır (Kantowitz, Roediger ve Elmes, 2014).

Sosyal bilimlerde ihtisaslaşma olgusu özellikle araştırma başlığında, disiplinlerin kendi felsefelerini üretmelerine yardımcı olmuştur. Disiplinlerin konumlandığı felsefeleri içerisinde, disiplinlere ait mesleklerin sınırlarını ve uygulama biçimlerini belirleyen etik kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal bilimlerin özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında güçlenen etik olgusuna paralel olarak bir miktar değişim yaşadığı söylenebilmektedir. Fakat bu noktada sosyoloji bir istisna olarak kabul edilebilir. Nitekim sosyolojinin saha kanadının müdahale ve manipülasyon noktasında görünür olmaması ve odağının daha çok gözlem olması, meslek etiğinin uygulama yakasını sarsmamıştır (Bauman, 1993; Konuk ve Bayram, 2009).

Ancak sosyal hizmet ve psikoloji için bu durum geçerli değildir. Hem sosyal hizmet hem de psikoloji disiplini savaş sonrası dönemin

hâkim görüşlerinden çokça etkilenmiştir. Sosyal hizmet ve diğer sosyal bilimlerin birbirinden önemli derecede farklılaştığı savaş sonrası dönemde sosyal hizmet, insan hakları kavramına sıkı sıkıya sarılırken psikolojinin bu noktada önemli bir darbe yediğini söylemek mümkündür. Araştırma etiğinin meslek organizasyonlarınca gündeme getirilmesi, psikoloji alanında yürütülen birçok araştırmanın sorgulanmasına ve insan onuruna yaraşır uygulamalarla metodların yeniden inşasına neden olmuştur. Bu durum, psikoloji disiplininin gelişmesine katkısı bulunan ancak temel insan haklarına aykırı olan birçok deneyin ve araştırmacıların uygulama alanlarının kısıtlanmasıyla sonuçlanmıştır (Gitterman, 2014; Örgen, 2017; Şeker, 2011; Taylor ve diğerleri, 2015).

Sosyal hizmet, 1950'li yıllardan itibaren bireye ve topluma verdiği öneme resmiyet kazandırmış ve kısa süre içerisinde önemli derecede güçlenen insan haklarına mesleğin tanımı içerisinde yer verilmiştir (Başer, Kalaycı Kıriloğlu ve Kıriloğlu, 2017; Tufan, Sayar ve Koçyıldırım, 2009). Bu yaklaşıma ek olarak etik anlayışı da gelişerek sosyal hizmet mesleğinin uygulamasında prensip haline gelmiş ve böylece sosyal hizmet insan haklarından ve araştırma etiğinden beslenen bir alan haline gelmiştir.

Her ne kadar psikoloji de insan hakları ve etik kavramlarına aşına olsa da özellikle psikolojinin bilişsel psikoloji, evrimsel psikoloji, davranışsal psikoloji ve kısmen sosyal psikoloji gibi ihtisas alanlarının bu tür mefhumlardan hoşlanmadığı açıktır. Nitekim deneysel metodun kullanıldığı bu alt disiplinlerde günümüz etiğince kabul edilmesi mümkün olmayan uygulamalara halen yer verilmektedir. Hayvanlara uygulanan lobotomi ve diğer cerrahi müdahaleler ile gizlilik ve gönüllülük ilkesine aykırı uygulamalara yer veren sosyal psikoloji alanında dizayn edilen birçok deney bu bağlamda ele alınabilir (Carlson, 2016; Domjan, 2004; Taylor ve diğerleri, 2015).

Tüm bunlara istinaden sosyal bilimler içerisinde sosyal hizmetin kendine has bir konumunun olduğu ve bu konumun teorik ve pratik konseptlerle sosyal hizmet terminolojisine uygun olarak doldurulduğu söylenebilir. Bu nedenle sosyal hizmetin diğer sosyal bilimlerle ilişkisi kabul edilmekle beraber metodlarının farklılaştığı görülmektedir. Farklılaşan metodlar farklılaşan veri ve farklılaşan veri anlamlandırma süreci anlamına gelmektedir. Buradan hareketle sosyal hizmetin, elde edilen verileri kendi doğasına uygun olarak şekillendirmesi gerektiği açığa çıkmaktadır. Ancak diğer sosyal bilimlerde de olduğu gibi günümüzde veri üretme ve anlamlandırma süreci herhangi bir anda olup biten bir aksiyon değildir. Veri üretme ve anlamlandırma, toplumla beraber değişmekte ve gelişmektedir. Bireyden ve toplumdaki elde edilen verilerin yüksek değişkenliği, sosyal hizmetin teori ve pratiğinin sürekli değişmesi anlamına gelmektedir (Krysiak ve Finn, 2015; Var ve Ceyhan, 2016; Yıldırım, Acar ve Tuncay, 2013).

Tam bu noktada kanıta dayalı uygulama, süreci daha anlamlı bir hale getirmektedir. Nitekim sosyal hizmet disiplininin zaruri bir kuramı niteliğinde olan kanıta dayalı uygulama ile sosyal hizmet hem kendi ürettiği verileri hem de diğer sosyal bilimlerden elde edilen verileri güncel paradigmalara ve konjonktürlere uygun olarak yorumlamaktadır. Bu yorumlama süreci her an devam ettiğinden sürekli bir yeniden üretim söz konusudur. Toplumun değişimi izleniminde verilerin değişimi sorunsal sosyal hizmeti, kanıta dayalı uygulama prensiplerini göz önünde bulundurması için zorlamaktadır. Ayrıca toplumdaki elde edilen verilerin ilerleyici veya gerileyici olarak nitelendirilebilecek lineer bir yönünün olmaması, geleceğe dönük teorik ve pratik bilginin de geçerliğini sarsmakta ve dolayısıyla yeniden üretimin daima tekrar edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

3. Sosyal Hizmette Kanıta Dayalı Uygulama

Sosyal hizmet, sosyal bilimler içerisinde bireye biyopsikososyal perspektiften yaklaşan ve bu özelliğiyle diğer sosyal bilim alanlarından kesin çizgilerle kendini ayıran uygulamalı bir disiplindir. Sosyal hizmetin bu özelliği, her ne kadar bireye diğer alanlardan çok daha geniş bir bakış açısıyla yaklaşmasını gerekli

kılıyor olsa da günümüz bilimsel paradigmaları, bu yaklaşımı desteklemekte ve sağlıklı bulmaktadır (Yıldırım ve diğerleri, 2013).

Kanıta dayalı uygulama, güncel paradigma ve araştırmaların, uygulayıcı taraflarca takip edilip gerekli müdahalelerin geçerliği ve güvenilirliği sağlanmış son araştırmalarla desteklenen bulgularla yapıldığı, buna ek olarak hizmetten yararlananların da görüş ve isteklerine yer verilen uygulama perspektifine denir. Kanıta dayalı uygulama, özellikle sosyal bilimsel paradigma ve araştırma yöntemleri ışığında gerçekleşir ve araştırma yapma üzerine kuruludur (Var ve Ceyhan, 2016).

Sosyal hizmetin sosyal yönü çalışması itibariyle sınırsız değişkene sahip insanla çalışıyor olması, elde ettiği verilerin yeni kapıları açmasına, yeni araştırma alanları oluşturmasına, yeni soru ve sorunları gün yüzüne çıkarmasına neden olmaktadır. Bu sebeple sosyal hizmet, mesleki uygulamaları sürekli bir biçimde yenilemek, güncelleştirmek ve geçerliliğini yeniden sağlamak zorundadır.

Her ne kadar sosyal hizmet güncel veriye daima ihtiyaç duymuş olsa da kanıta dayalı uygulamaların popüler olması, ancak postmodernist akımın görünür olduğu yakın dönemde gerçekleşmiştir. Kanıta dayalı uygulamanın özellikle son birkaç on yıldır uygulamalı sosyal bilimler arasında yaygınlaştığı görülmektedir. Sosyal hizmet de uygulamalı bir disiplin olarak kanıta dayalı uygulamalarla bu süreçte kendini güçlendirmektedir (Smith, 2004; Tuncay, 2017). Sosyal hizmetin müdahale ayağında kanıta dayalı uygulamanın yaygınlaşmasında birkaç önemli faktör bulunmaktadır.

Bunlardan ilki çevresi içerisindeki birey olgusuna paralel olarak toplumun sürekli bir oluş içerisinde olması ve insanların toplumsal şemalarının değişmesidir. Fikirler, tutumlar ve şemalar kararlı yapılar değildir (Taylor ve diğerleri, 2015; Vakola, Tsaousis ve Nikolaou, 2004). Bu nedenle fenomenler ve düşünceler kısa süre içerisinde ciddi ölçüde değişme potansiyeline sahiptir. Dolayısıyla sosyal hizmet, yeni araştırmalara ve güncel uygulama metodlarına ihtiyaç duymaktadır.

Bir diğer önemli neden, kanıta dayalı uygulamanın “en çok bireye ulaşma” olgusu üzerine kurulu olmasından dolayı daha genellenebilir kavram ve uygulamaların söz konusu olması ve buna bağlı olarak sosyal çalışmacı için daha fazla bireye ulaşmak anlamına gelmesi ve böylece sistematik müdahalelerin başarıyla gerçekleştirilme olasılığını artırılmasıdır. Klinik uygulamalarda kendini daha güçlü bir şekilde gösteren genelleme sorunu, psikoterapötik yaklaşımların uygulama paralelinde güçlendirilmesi için baskı oluşturmaktadır (American Psychological Association, 2006; Murdock, 2014). Sosyal hizmetin bilgi temeline doğrudan hitap eden bu başlık, en kesin görünen bilgilerin bile zamanla değişebileceğine ilişkin bir olasılığın var olduğunu kabul etmek anlamına gelmektedir.

Buna paralel olarak kanıta dayalı uygulama ile bazı uygulama çerçevelerinin zamanla geçerliliğini yitirdiği görülebilmektedir. Medikal modelin terk edilip daha hümanistik çerçevelerin inşa edildiği son birkaç on yıllık dönem bu örneğe ilişkin en önemli kanıtı oluşturmaktadır (Acar ve Acar, 2002). Dolayısıyla sosyal çalışmacı güncel olmayan müdahaleden kaçınabilmektedir. Özellikle son yıllarda kısa süre içerisinde neredeyse tüm toplumsal konjonktürlerin değiştiği görülmektedir. Normal ve anormal ayrımının daha esnekleştiği ve aykırı kabul edilen olguların bağlamından hızlıca koptuğu bu dönemde insan konseptinin çalışılması için bu hıza ayak uydurulması gerekmektedir. Günümüzdeki sağlıklı insan profiliyle birkaç yıl önceki sağlıklı insan profilinin bile aynı olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu nedenle güncel veri, güncel metodlar ve kronik yaklaşımla ele alınmalıdır (Ergenoğlu ve Aytuğ, 2007).

Kanıta dayalı uygulama, sosyal hizmetin insan hakları bağlamında evrensel yasaları takip etmesi açısından da gereklidir. Ancak kanıta dayalı uygulama yerelliğe de değer atfetmektedir (Kratichwill ve Shernoff, 2003). Bireylerin kendi toplumsal ve kültürel kurumları, kanıta dayalı uygulama bünyesinde dikkate alınarak uygulamada

yerel tercihler vurgulanmaktadır. Bu nedenle sosyal çalışmacı, kanıta dayalı uygulama ile müracaatçı temelli uygulamalar gerçekleştirebilmektedir (Teater, 2015).

Uygulamanın müracaatçı temelli oluşu, geçerlik ve güvenilirlik noktasında bilimselliğin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Her ne kadar evrensel birtakım ortak şablonlar var olsa da her toplumun kendine özgü yapıları üzerinden aksiyonlarını gerçekleştirmesi, uygulamaların toplumun konseptine uygun bir şekilde değiştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu da kanıta dayalı uygulamanın sosyal hizmetle ilişkisini kuvvetlendiren bir diğer etmendirdir (Webb, 2001).

Buna ek olarak kanıta dayalı uygulama özellikle tıbbi ve psikiyatrik sosyal hizmet uygulamalarında herhangi bir psikopatolojinin etiolojisinin en güncel verisini sunmaktadır (Var ve Ceyhan, 2016). Böylece uzman, uygulamasının sınırlarını genişletebilmekte veya daraltabilmektedir.

Tüm bu faktörler sosyal hizmetin ve sosyal hizmet uygulamasının sınırlarının şeffaf olmasından kaynaklanmaktadır. İnsanla çalışmanın bir sonucu olarak sosyal hizmet alanının, disiplininin ve uygulamasının kanıta dayalı uygulamaya ihtiyacı vardır. Hâlihazırda bu uygulamanın yaygınlaşmasının nihai sebebi de budur. 1940'larda medikal bir kökünde hizmet veren sosyal hizmet, bu uygulamaların sınırlı faydasını gösteren araştırmalardan odağını daha insani modellere kaydırarak sistemik bir perspektifi benimsemiştir (Acar ve Acar, 2002). Bireysellik vurgusunun zamanla psikososyal odağa, ardından biyopsikososyal odağa ve nihayetinde biyopsikososyotinsel odağa kaymasının da aynı bağlam izdüşümünde gerçekleştiğini söylemek mümkündür (Tuncay, 2009).

Dolayısıyla kanıta dayalı uygulamanın da bir akış içerisinde olduğu ve değişen insan konseptiyle orantılı olarak değişime uğradığı açıktır. Günümüzde de bu bağlam sosyal hizmetin bireye ve topluma bakış açısıyla örtüşmektedir (Altındağ, 2011). Böylece sosyal hizmetin, temelde kanıta dayalı uygulamadan kopamayacağını söylemek de yanlış olmayacaktır.

4. Sonuç

Sosyal hizmet, kendine özgü disiplini ve meslekî uygulamalarıyla güncel sosyal bilim paradigmasının çok önemli bir unsurudur. Sosyal hizmetin perspektifi, insanla çalışmada mikro, mezzo ve makro boyutu birleştirmesiyle bütüncül bir yaklaşımın yansımasıdır ve bu özelliğiyle günümüz disiplinlerince çokça destek gören bir konum üzerindedir.

Sosyal hizmet, mikro boyutuyla sosyolojiden ayrılrsa da psikolojiden ayrıldığı nokta daha çok bireye toplum sistemleri noktasından da bakması ve değerlendirme sürecine bireyin bulunduğu yerden başlamasıdır. Dolayısıyla sosyal hizmetin doğası, psikoloji ve sosyolojiden tamamen farklıdır.

Sosyal hizmetin doğası, bakış açısının bir belirleyicisidir. Bireye farklı yönlerden bütüncül bir şekilde yaklaşma, sosyal hizmetin insana ilişkin verileri bir araya getirme görevini de üstlendiği anlamına gelmektedir. Ancak bu durum fazlasıyla zordur ve multidisipliner bir yaklaşımı gerektirir. Bu nedenle sosyal hizmet, insana ilişkin paradigmanın sürekli olarak değişmesi sürecinden belki de en çok etkilenen sosyal bilim disiplini.

Özellikle son birkaç on yıldır insana dair bilinenlerin hızlı bir biçimde değişiyor olması, diğer sosyal bilimlere olduğu gibi sosyal hizmeti de etkilemektedir ve sosyal hizmetin varlığını sürdürülebilmesi için meslekî uygulamaların yanı sıra araştırma verilerinin üretilmesi sürecinde de aktif rol alınması noktasında sosyal çalışmacıları teşvik etmektedir.

Araştırma verilerinin yenilenmesi, kanıta dayalı uygulamanın prensiplerinden biridir (Teater, 2015; Tellings, 2017). sosyal çalışmacı hem evrensel kaideleri takip edebilmek hem de yerel boyutta sosyokültürel bir yanı olan insana uygun müdahaleler gerçekleştirebilmek için kanıta dayalı uygulamanın prensiplerini takip etmelidir. Bu prensipler meslekî uygulamaların kronik bir

yaklaşımla geleceğe taşınmasını sağlama görevini üstlenmektedir. Sosyal hizmet de kanıta dayalı uygulamanın gerektirdiği fenomenleri takip ederek daha sağlıklı uygulamaları içerebilecek ve toplumun değişken yapısına değişken bir uygulama potansiyeliyle işlevsellik kazandırma görevini yürütebilecektir.

Sağlık, sağlıklı, normal ve anormal gibi psikososyal bütünlüğü doğrudan etkileyen kavramların kapsamlarının sürekli değişmesi, kanıta dayalı uygulamayı sosyal hizmete içeren bir diğer sonuç olarak ortaya konulabilir (Ergenoğlu ve Aytuğ, 2007). İnsanın sosyal yönünün bileşenleri olan sosyokültürel ve sosyopolitik normların etkilediği yukarıdaki kavramlar, kanıta dayalı uygulamayla edinilen veriler çerçevesinde güncel düzlemde sosyal çalışmacıya fikirler sunacaktır. Dolayısıyla özellikle tıbbi ve psikiyatrik sosyal hizmet çerçevelerinin bir kanadı kanıta dayalı uygulamaya dayanmak durumundadır.

Özetle söz konusu çalışma, bir yandan sosyal hizmetin doğası içerisinde yer alan ve konumunu güçlendiren kanıta dayalı uygulamanın sosyal hizmetle ilişkisini ortaya koyarak temelleri netleştirmiş, bir yandan da sahadaki sosyal bilimcilerin farklılaşan paradigmalarna değinerek kanıta dayalı uygulamanın meslekî uygulamalardaki sınırlarını ortaya koymuştur.

Kaynakça

- Acar, H. ve Duyan, G. Ç. (2003). Dünyada Sosyal Hizmet Mesleğinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(1), 1-19.
- Acar, Y. B. ve Acar, H. (2002). Sistem Kuramı-Ekolojik Sistem Kuramı ve Sosyal Hizmet: Temel Kavramlar ve Farklılıklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 13(1), 29-35.
- Altındağ, Ö. (2011). Sosyal Hizmetin Doğası ve Amaçları. *Journal of Social Work*, 6-18.
- American Psychological Association. (2006). Evidence-based Practice in Psychology. *American Psychologist*, 61(4), 271-285. doi:10.1037/0003-066X.61.4.271
- Başer, D., Kalaycı Kırlioğlu, H. İ. ve Kırlioğlu, M. (2017). Sosyal Hizmet ve Bauman: Sosyal Adalet. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 1007-1020. doi:10.17218/hititsosbil.336916
- Bauman, Z. (1993). *Postmodern Ethics*. Wiley. https://books.google.com.tr/books?id=_CLel_Xh_GIC adresinden erişildi.
- Bruce, S. (2000). *Sociology: A Very Short Introduction*. Very short introductions. Oxford: Oxford University Press.
- Carlson, N. R. (2016). *Fizyolojik Psikoloji: Davranışın Nörolojik Temelleri*. (M. Şahin, Çev.).
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni* (3. Baskı b.). (S. B. Demir, Çev.) Eğitim Kitap Yayınları.
- Domjan, M. (2004). *Koşullanma ve Öğrenmenin Temelleri*. (H. Çetinkaya, Çev.). Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri* (1.Baskı.). Sosyal Hizmet Derneği Yayınları.
- Ergenoğlu, A. S. ve Aytuğ, A. (2007). Sağlık Kurumlarında Değişen Paradigmalar ve İyileştiren Hastane Kavramının Mimari Tasarım Açısından İrdelenmesi. *Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, 2(1), 44-63.
- Giddens, A., Duneier, M., Appelbaum, Richard P. ve Carr, Deborah. (2018). *Introduction to Sociology* (11. bs.). New York: W.W. Norton & Company.
- Gitterman, A. (2014). *Social Work: A Profession in Search of Its Identity*. *Journal of Social Work Education*, 50(4), 599-607. doi:10.1080/10437797.2014.947898

- Jones, L. V. ve Thissen, D. (2006). History and Overview of Psychometrics. Handbook of Statistics içinde (C. 26, ss. 1-27). Elsevier. doi:10.1016/S0169-7161(06)26001-2
- Kantowitz, B. H., Roediger, H. L. ve Elmes, D. G. (2014). Deneysel Psikoloji. (Nurhan Er ve Y. A. Duyan, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Keçeci, G. (2017). Makro Sosyal Hizmet uygulamasında Kullanılan Modeller, Teknikler ve Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rollerini. Toplum ve Sosyal Hizmet. Dergisi, 28(1), 187-201.
- Konuk, O. ve Bayram, K. (2009). Sosyal Bilim, Etik ve Yöntem. İstanbul: Adres Yayınları.
- Kratochwill, T. R. ve Shernoff, E. S. (2003). Evidence-Based Practice: Promoting Evidence-Based Interventions in School Psychology. School Psychology Quarterly, 18(4), 389-408. doi:10.1521/scpq.18.4.389.27000
- Krysiak, J. L. ve Finn, J. (2015). Etkili Uygulama İçin Sosyal Hizmet Araştırması (1. bs.). Nika Yayınevi.
- Linden, W. ve Hewitt, P. L. (2015). Klinik Psikoloji: Bir Modern Sağlık Uzmanlık Alanı. (M. Şahin, Çev.).
- Murdock, N. L. (2014). Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Örğen, A. (2017). İnsan Hakları, Sosyal Hizmet ve Mültecilik İlişkisi Üzerine Bir Derleme. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 17(1), 53-67.
- Payne, M. (1993). Modern Social Work Theory: A Critical Introduction (Repr.). Basingstoke: Macmillan.
- Schultz, S. E. ve Schultz, D. P. (2016). Modern Psikoloji Tarihi. (Yasemin Aslay, Çev.). Kakütüs Yayınları.
- Smith, D. (Ed.). (2004). Social Work and Evidence-Based Practice. Research highlights in social work (1st American pbk. ed.). London ; Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Spring, B. (2007). Evidence-based Practice in Clinical Psychology: What It is, Why It Matters; What You Need to Know. Journal of Clinical Psychology, 63(7), 611-631. doi:10.1002/jclp.20373
- Şeker, A. (2011). 21. Yüzyılda Sosyal Hizmetler Açısından Etik. Journal of Social Work, 1-5.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A. ve Sears, D. O. (2015). Sosyal Psikoloji. İmge Kitabevi Yayınları.
- Teater, B. (2015). Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri: Uygulama İçin Bir Giriş. (A. Karatay, Çev.). Akara: Nika Yayınevi.
- Tellings, A. (2017). Evidence-Based Practice in the Social Sciences? A scale of Causality, Interventions, and Possibilities for Scientific Proof. Theory & Psychology, 27(5), 581-599. doi:10.1177/0959354317726876
- Tufan, B., Sayar, Ö. Ö. ve Koçyıldırım, G. (2009). Sosyal Bir Hak Olarak Sosyal Hizmet, Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiri Kitabı (ss. 76-86). Antalya.
- Tuncay, T. (2004). Afetlerde Sosyal Hizmet: 1999 yılı Marmara ve Bolu - Düzce Depremleri Sonrasında Gerçekleştirilen Sosyal Hizmet Uygulamaları. Ankara: Hacettepe Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu.
- Tuncay, T. (2009). Genç Kanser Hastalarının Hastalık Deneyimlerinin Güçlendirme Yaklaşımı Temelinde Analizi: Bir Model Önerisi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tuncay, T. (2017). Sosyal Hizmet Müdahalesini Araştırmak: Uygulama Kanıtlarıyla Nasıl Güçlendirilebilir? Toplum ve Sosyal Hizmet, 27(2), 115-129.
- Vakola, M., Tsaousis, I. ve Nikolaou, I. (2004). The Role of Emotional Intelligence and Personality Variables on Attitudes Toward Organisational Change. Journal of Managerial Psychology, 19(2), 88-110. doi:10.1108/02683940410526082
- Var, E. Ç. ve Ceyhan, E. K. (2016). Ruh Sağlığı Alanında Kanıt Dayalı Sosyal Hizmet Uygulamaları. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(42), 1062-1069.
- Webb, S. (2001). Some Considerations on the Validity of Evidence-based Practice in Social Work. British Journal of Social Work, 31(1), 57-79. doi:10.1093/bjsw/31.1.57
- Yıldırım, B., Acar, M. ve Tuncay, T. (2013). Onkoloji Alanında Sosyal Hizmet Uzmanlarının Görevleri ve Kanıt Dayalı Değerlendirme. Toplum ve Sosyal Hizmet, 24(1), 169-190.
- Zarghi, N. ve Khorasani, S. D. (2018). Evidence-Based Social Sciences: A New Emerging Field. European Journal of Social Science Education and Research, 5(2), 207-211. doi:10.2478/ejser-2018-0048